

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies octavus et nonus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1865 [erschienen] 1866

Acta, Auctore Anonymo, Ex editione a, a Felibiano ad abbatiae
San-dionysianæ Historiæ calcem adjecta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72229)

A *retur, mirifice sit factum, miracula prodit memoria; verum hæc omnia non esse nisi mera figmenta, a San-dionysiano illo monacho anonymo, ut monasterii sui initia augustiora faceret, excogitata, eruditi hodie unanimes consensu omnes affirmant; ut certe hic locum neutiquam sibi vindicent. Idem quidem author aliud adhuc miraculum, dictum in finem non confectum, cap. ultimo narrat sequentibus hisce verbis: Hlodowius (Clodoveus II) itaque rex cunctis diebus absque bellis in regno pacem habuit; sed, fortuna impellente, quodam in extremis vitæ annis ad supra dictorum Martyrum corpora quasi causa orationis venit, volensque eorum pignora secum habere, discooperire sepulchrum iussit.*

autore as-
singuntur.

231 Corpus autem beati et excellentissimi martyris atque pontificis Dionysii intuens, minus religiose, licet cupide, os brachii ejus fregit et rapuit, confestimque stupefactus in amentiam decidit. Tantusque terror et metus ac tenebræ locum ipsum repleverunt, ut omnes, qui aderant, timore maximo consternati, fugæ præsidium peterent. Posthæc vero ut sensum recuperaret, villas quasdam ad ipsum locum tradidit; os quoque, quod de sancto corpore tulerat, auro ac gemmis miro opere vestivit, ibique resposuit. Sed sensum ex aliquantula parte recuperans, non autem integre recipiens, post duos annos vitam cum regno finivit; verum, si Clodoveus, uti hic a præfato anonymo, a Fredegarii continuatore, Hermanno Contracto aliisque narratur, in amentiam vere incidit, id equidem ei ob fractum et raptum S. Dionysii brachium non obvenisse, Hadrianus Valesius Rerum Francicarum lib. 20, pag. 212 contendit. Nec, ut contrarium sentiret, moveri potuit Francorum regum Gestis, a Bouqueto tom. 2 Rerum Francicarum pariter editis, in quibus, Clodoveus brachium B. Dionysii martyris, instigante diabolo, abscidisse, ac per idem tempus regnum Francorum pestiferis casibus concidisse cap. 44 legitur. Et vero, cum author, qui illa Francorum Gesta in litteras misit, Historiam suam non secus ac Gestorum Dagoberti scriptor anonymus, putidissimis fabulis, ut Bouquetus aliique merito affirmant, commaculavit, non est sane, cur ob id, quod de S. Dionysii Brachio, per Clodoveum, instigante diabolo, surrepto narrat, relatum a dicto sublestæ admodum fidei Gestorum Dagoberti scriptore anonymo miraculum, quo Clodoveus ob admissam in surripiendo S. Dionysii brachio irreverentiam divinitus amentia fuerit punitus, veritati certo consonum arbitremur.

patris,
idemidem
auctam, est
consecutus,

232 Id non a veritatis studio, sed a comminiscendi licentia promanasse, Rerum Francicarum lib. proxime cit. pag. 213 suspicatur laudatus Valesius. Audi, qui ibidem loquatur. Facile, inquit, adducor, ut credam, monachos Historiæ nostræ scriptores, ut semper rerum suarum admodum tenaces fuerunt, Chlodoveum ob fractum B. Dionysii brachium nimis audaciæ ac sacrilegæ cupiditatis arguisse, et, quod, Deo auctore aut saltem propitio, actum videri poterat, diaboli instinctu actum affirmavisse, confestimque principem insanum factum esse finxisse, ut omnes tam memorabili exemplo a simili conatu detererent, nec quisquam postea reperiretur, qui venerabilibus Beatorum reliquiis apud ipsos asservatis manus adjiceret, saris que eos depositis ac suis veluti thesauris

spoliaret. Ita hactenus ille; rectene, an secus, lector statuat. Undecumque interim præsumum illud miraculum profluerit, id ego, non secus ac reliqua omnia ab anonymo illo Gestorum Dagoberti fabulatore narrata miracula, figmentis incertis saltem narratiunculis autumo accensendum. Verum, etsi ea se deal sententia, certa equidem atque indubitata prorsus reor pauca, quæ e S. Marii biographo, e S. Audoeno et e S. Gregorio Turonensi supra retulimus, miracula, nec dubitandum apparet, quin ex hisce aliisque ad S. Dionysii tumulum, alibi que ejusdem patrocinio ante seculum VIII patris summopere identidem, qua Sanctus plurimis in locis gaudebat, veneratio tum increverit, ut jam supra asserui, quodque hic repeliisse modo contentus Commentario huic finem impono.

A ANONYMO.

ACTA,

Auctore Anonymo,

Ex editione a, a Felibiano ad abbatia
San-dionysiana Historiæ calcem
adjecta.

PROLOGUS.

Unde ea, quæ scripturus est, author
hauserit, declarat, nonnullaque de
Apostolis eorumque successoribus
præfatur.

Gloriosæ Martyrum passiones, et pretiosa Domino spectante certamina, quamquam digna sint pro miraculorum dignitate conscribi, nequeunt tamen sine formidinis trepidatione compleri, quia cum magnarum rerum consideratur assumptio, non immerito operis timetur magnitudo, eo quod tantum sermo tenuis explicare non valet, quantum de se dici veritas passionis imponit. Tamen expositio tante rei arduum licet habere videatur initium, in hoc mens trepidatione respirat, quod opificem suum magisterium divinæ instructionis informat, et inchoantis initium ingenii præstitione commendat. Hæc ergo consideratione audaciam nimis temeritatis assumens, quæ longo temporis fuerant obumbrata silentio, ipsius divinitatis auxilio suscepta sunt revelanda. Quia ut habet testimonium veritatis, plus fidelium sunt relatione comperta, quam probentur ad nos lectione transmissa b.

Author esse,
quæ diu fuerant
obvoluta silentio,
e fidelium relatione.

2 Unde non sine certa astimatione cognoscitur, quod novitas adhuc credentium populorum, Gentilium crudelitate conterrita, formidavit scribere, quod tamen gaudebat Dei famulos meruisse, cum sine dubio judicentur scripta, quæ fidelium sermo testatur impleta. Credendum enim de his est, et, abstersa dubietatis nube, totis viribus confitendum, eos, qui pro confessione Domini ac Dei nostri digni fuerunt subire martyrium,

b
pauciora etiam,
quam deberet, recolente,
litteris commendaturum, affirmat.

A. ANONYMO.

martyrium, etiam ampliora tolerare valuisse, quam videtur succedentibus ætatibus relatio per populos transmissa recolare. Id ergo supplicatio communis obtineat, ut veniam consequatur devotus, si quid de virtutibus prætermisit ignarus. Nam etsi omnia non esse solvantur, credere tamen universitas mereatur, ut de Dei famulis etiam majora sentiat, quam sermo passionis explanat. Qualiter enim cultorem Domini locus ejus gaudens patrocinio habere promeruit c, quomodo aliorum Sanctorum victum illi agnoverimus fuisse consortium, sicut fidelium relatione didicimus ipsorum juvenamine martyrum, quantum de se scire tribuant, explicemus d.

nonnullisque generatim de Apostolorum eorumque successoribus,

3 Post Domini nostri Jesu Christi salutiferam passionem, post Resurrectionis unicæ singularisque mysterium, post Ascensionem ejus, qua manifestavit hominibus numquam se defuisse quo rediit, Apostolorum predicatio universis gentibus profutura successit. Qui cum imminere suas cernerent passiones, quod Domino nostro Jesu Christo docente didicerant, repleti spiritus Sancti gratia docuerunt; adeo ut, fide crescente, non pauci mererentur fieri Confessores, quos modo Ecclesia catholica gaudet promeruisse Martyres. Hos ergo quorum virtutem persecutorum non prevaluit superare conflictus, quos ad auri similitudinem, reddidit flammaram examinatio pretiosos, ad suscipienda mandata Domini idoneos Apostolorum esse judicavit electio, quibus Evangelica semina semper a gentibus servanda committerent, electisque viris Dei dispositione providenter honorem decreverunt episcopatus adjungere, quo facilius eorum predicationibus acquisiti ad ministerium sacri proveherentur altaris.

ac nominatim de Saturnino et Paulo Narbonensi præmissis, ad argumentum suum esse accingit.

4 Ex qua Confessorum turba, sanctum et venerandi meriti Saturninum e urbs Tolosana promeruisse gaudet episcopum, quem impietas spectantis populi posterioribus tauri multis ex funium nexibus ligatum dedit Capitolii gradibus illidendum. Ubi sancti capitis soluta compage cerebrum frequentis illisionis dispersit injuria: sed talem dicessum, ad Dominum secutus est ascensus. Felix tanti meriti, tantæque persona virtutis, cui concessum est, primum esse doctorem, post, martyrem, qui quod docuit verbis, evidentibus implevit exemplis. Simili etiam gratia beatissimus Paulus, f antistes atque confessor, Narbonensem provinciam salutari acquisivit eloquio: quem ita labor domesticæ tribulationis exercuit, ut verum Domini esse famulum approbares. Sed gratias tibi, Domine Jesu Christe, qui infestantis inimici tela probationem fidelium tuorum permisisti esse, non vulnera, et talem tuis præstas pro labore mercedem, ut nullum tuorum fuisse gaudeat hostis imbellem. Dum ergo ad peculiaris Patroni g gesta suscepti officii tendit obsequium, non ex asse, quæ de Servo Dei sunt compta, prosequimur, sed, immemores sui non fuisse, sufficiat, in talibus enim causis magis convenit fideles credere, quam possit relatio humana monstrare.

c Per locum, cultoris Domini seu Dionysii D patrocinio gaudentem, auctor certe non alium hic intelligit, quam qui ætate sua S. Dionysii corpus complectebatur, assiduisque Sancti hujus patrocinio patris miraculis, ut infra num. penultimo scribit, honorabatur; cum autem locus hic, uti ex iis, quæ num. 12 et seq. memoriæ prodit, intelligitur, esset is ipsis, quo Sanctorum nostrorum corpora, curante muliere ethnica, terræ fuerant mandata, consecrarium fit, ut hæc ab eo tempore, quo primum fuerant humata, ad suam usque ætatem eodem semper loco quiescere auctor noster existimari.

d Vide, quæ jam monui ad lit. b.

e De sancto hoc Martyre ac primo Tolosano episcopo, qui eodem, quo S. Dionysius, tempore in Gallias ad prædicandum Evangelium venit, loco non uno sermonem in Comment. prævio instituit, deque eo pluribus, cum ad xxxix, quo Fastis sacris exstat insertus, Novembris diem ventum fuerit, erit agendum. Consuli interim possunt egregia plane ejus Acta, a Ruinartio inter sincera et selecta a pag. 109 relata; ubi illum re vera eo, quo hic refertur, modo martyrium subisse, studiosus lector inveniet.

f Hunc quoque cum SS. Dionysio, Saturnino aliisque quatuor episcopis seculo tertio medio in Gallias Evangelii prædicandi ergo missum, Gregorius Turonensis lib. 1 hist. Francorum cap. 28 memoriæ prodit; ast hic a veritate devium esse hunc scriptorem, non pauci contendunt. Reclene, an secus, statueri poteris ex iis, quæ ad xxxii Martii diem, quo S. Paulus, Narbonensis episcopus, in Martyrologio Romano aliisque Fastis sacris annuntiat, de sancto hoc confessore commentatus est Henschenius noster. Nec supervacaneum fuerit etiam consulere tom. 4 Monument. Ecclesiast. a pag. 169 Tillemontium.

g Ex hoc, alioque, de quo jam hic ad lit. c, textu, anonymum nostrum Actorum auctorem et in S. Dionysii monasterio scripsisse, et pro peculiari patrono Dionysium habuisse, monachumque adeo aut etiam abbatem San-dionysianum existisse, Dominus Le Beuf in novis suis in Historiam Parisiensem Observationibus, in Commentario, Actis hæc prævio, sæpissime laudatis, existimavit; verum de re hac censendum quid arbitrer, ibidem num. 17 et seq. exposui.

ANNOTATA.

a De hac alteraque anteriori horum Actorum editione Comment. prævium num. 1 et 21 videsis.

b Vel hinc, æviguam dumtaxat fidem mereri anonymum horum Actorum auctorem, non inepte colligas. Adi Comment. præv. num. 15 et seq.

CAPUT

CAPUT UNICUM.

S. Dionysius Parisios venit, Christum ibidem idololatriis annuntiat, ecclesiam ædificat, cum sociis Rustico et Eleutherio, persecutione exorta, capitur, martyrioque cum eis affectus, locum, quo omnes tres clam terræ mandantur, mausoleo primum ac dein ecclesia decoratum, miraculis etiam reddit illustrem.

B Igitur S. Dionysius, qui, tradente sancto Clemente Petri Apostoli successore, Verbi divini semina gentibus eroganda susceperat, quo amplius gentilitatis fervere cognovit errorem, illic intrepidus et calore fidei inflammatus accessit, ac Parisius, Domino ducente, pervenit *a*, non veritus incredulæ gentis expetere feritatem, quia virtutem suam præteritarum poenarum recordatio roborabat, et, qui meruerat esse confessor, non cunctatus est atrocibus populis accedere prædicator. Tunc memorata civitas et conventu Germanorum, nobilitate pollebat, quod esset salubris aëre, jocunda flumine, fecunda terris, vineis uberrima, et arboribus nemorosa, constipata populis, referta commerciis, rursumque insulæ potius, quam urbis spatium, quod habitatio circumfusa fluminis unda præstabat, crescentibus consistentium catervis reddebatur exiguum, et jocunditatis sollicitatione contraxerat *b*.

6 Hunc ergo locum Dei Famulus elegit expetendum. Ad quem cum primum fide armatus et constantia confessionis accessisset intrepidus, ecclesiam, illis quæ necdum in locis erat, et populis illis novam construxit, ac officia servientium clericorum ex more constituit *c*, probatasque personas honore secundi ordinis ampliavit. Cinctus ergo fide et jam constructione basilicæ roboratus, Deum gentibus non desinebat insinuare, quem noverat, ejusque omnibus et judicium et misericordiam anteponebat, paulatim sociabat Deo, quos diabolo subtrahebat. Tantas etiam per illum Dominus dignabatur exercere virtutes, ut rebellium corda gentilium non minus miraculis, quam prædicationibus obtineret, *d* miroque modo inermi viro non valebat plebs armata resistere, sed subdebat se illi certatim Germaniæ cervicositas, et jugum Christi suave imponi sibi arcta cordis compunctione posebat.

7 Ab ipsis quoque destruebantur idola, quorum sumptu fuerant, et studio fabricata et invento salutis portu idolorum gaudebant perire naufragia. Lugebat portio victa Diaboli, cum de ea victrix Ecclesiæ legio triumphabat *e*. Tunc hostis antiquus videns sibi perire, quod Domino constabat assidua populorum conversione proficere, totam artificii sui machinam ad impu-

gnandum, quæ fuerant constructa, convertit, et suæ partis auctores, decorum suorum fentes exitium, ad impietatem subitæ persecutionis armavit, ut eos, qui unum et verum Deum colendum insinuaverant et timendum, perdere diversitate supplicii maturarent, ne superesse posset, qui valeret acquirere, quod peribat.

8 Persecutionis ergo publicata sententia, impiorum gaudens turba progreditur, et contra Dominicum populum pugnatu conspirat, non cunctati appetere gladio, quos Dominus suos suo monstraverat esse signaculo. Itaque cum occidui orbis partem pro Christianorum inquisitione percurrerent, sanctum Dionysium, contra incredulos dimicantem Parisius reppererunt: cum quo Rusticum presbyterum et Eleutherium archidiaconem *f* persecutionis furor invenit. Hi beati Viri a S. Dionysii numquam se sustinuerunt abesse præsentia, quos in unum interrogatio persecutoris invenit, sed reperire non potuit, quem a societate martyrii separaret.

9 Interrogati, unum et verum in Trinitate Deum confitentur. Deinde terrore subjuncto, multisque affecti injuriis, vel suppliciis, macerati Christianos se esse testantur, visoque percutientis ictu, Domini ac Dei nostri se famulos magna confessionis voce pronuntiant. In hac ergo fidei constantia permanentes, reddentes terræ corpora, beatas cælo animas intulerunt, talique ad Dominum meruerunt professione migrare, ut, amputatis capitibus, adhuc putaretur lingua palpans Dominum confiteri. Beata nimum, et Deo grata societas, inter quos nec primus alter potuit esse, nec tertius; sed Trinitatem confitentes meruerunt venerabilem locum trino decorare martyrio *g*.

10 Metuentes igitur percussores ne conversi populi fidelissima probataque devotio Sanctorum corpora profutura sibi, et Reliquias ad patrocinium tumularent, elegerunt, terris Sequanæ, profundisque gurgitibus Martyrum corpora perdenda committere, quæ imposita navibus ad prævisum jubentur gurgitem destinari. Tunc matrona quædam *h*, licet paganorum implicata teneretur errore, conversionem tamen se desiderare mente monstrabat, et opere facere aliqua cogitans Domino placitura, usa subtilitate consilii, ad convivium venire postulat percussores, et dum *F* eis copiam oblatae humanitatis expendit, a memoria eorum quæ susceperant agenda discussit, ac fidelibus suis secreta ordinatione committit, ut subtracta furto corpora diligens elaboraret occultare provisio.

11 Qui dominæ ordinatione comperta, festinanter quod eis præceptum fuerat exequuntur, furtumque laudabile in sexto ab urbe memorata lapide, id est, in arata, quam seminibus præparaverant, terra, industria colentis abscondunt *i*. Facta deinceps, ut moris est, satione, nec sum seges negavit obsequium, quæ tali fecundata pinguedine, sic in ea beneficium ubertatis effudit, ut centuplicatos fructus et cultor acquireret, et patria mereretur. Pubescente vero segete, diu latuit quod erat Parisiorum populis profuturum.

12 Antedieta tamen materfamilias horum non immemor secretorum, cum primum persecutionis tepuisse vidit fervorem, locum tantorum Martyrum ossa servantem, qua oportuit sollicitudine requisivit, atque inventum eminentis mausolei constructione signavit *k*. Unde postmodum

Dionysius Parisios, quæ qualis tunc esset civitas, exponitur,

accedit, dumque ibidem ædificata rde sacra, magno cum fructu

Christum annuntiat, subitanea per hostis antiqui investigationem

A. ANONYMO.

persecutione exorta, cum sociis suis Rustico et Eleutherio capitur.

Ademque omnes tres libere professi cavite tandem post varia supplicia truncantur.

sepulturam que corporibus suis, quæ in Sequanam conjicere licet, obres mediantur.

pio feminæ astu in agro arato nacti,

locum hunc, mausoleo primum ac dein ecclesia decoratum,

A. 4805100. postmodum Christiani basilicam supra martyrum corpora magno sumptu, cultuque eximio construxerunt l: Ubi quotidie, operante Domino nostro Jesu Christo, merita eorum virtutum probantur monstrari frequentia; et experiuntur infirmi quantum Dei famulos conveniat honorari, ubi recipit cæcitas visum, debilitas gressum, et obstructa aurium janua recipere merentur auditum.

miraculis
etiam red-
dunt illus-
trem.

13 Sed nec illud silendum est, quod immundi spiritus infestatione vexati, dum ad memoratum locum examinandi virtute divina ducuntur, Sanctorum horum coguntur imperio, quo quisque Martyrum sit positus loco, designatis nominibus indicare. De quorum passione vii. Idus Octobris Dominus non gaudere voluit m, qui centesimum esse fructum Martyrum repromisit, cui est honor et gloria, virtus et imperium in sæcula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Pro verbis, quibus hic S. Dionysii missio Clementi Pontifici Romano adscribitur, in Actis, prout a Bosqueto primum fuere vulgata, sequentia hæc leguntur: Sanctus igitur Dionysius, qui, ut ferunt, a successoribus Apostolorum, verbi divini semina gentibus eroganda suscepit, quo amplius gentilitatis fervere cognovit errorem illic intrepidus et calore fidei inflammatus accessit, Parisios, Domino ducente, pervenit. Verum, etiamsi S. Dionysii missio nequam Clementi Romano Pontifici, attribuenda nobis videatur, lectionem tamen, qua id in recentiori Actorum editione, a Felibiano curata, fit, esse genuinam, arbitramur. Comment. prævium num. 24 videsis.

b Ultima periodi hujus pars in Bosquetiana Actorum editione sic redditur: Et jocunditatis sollicitatione in unum plebs acta commigrans pene territorium suum intra murorum conclusionem contraxerat. Porro ex hoc alioque subjecto, quo S. Dionysio sese subdidisse Germaniæ cervicositas traditur, Actorum textu, quoddam horum authori Sancti cuiuspiam, qui medio ævo circa Rhenum vixerit, Vitæ exemplar præluavisse, ex eoque partim civitatis Parisiensis hujusque incolarum, quam suppeditat, descriptionem mutuatum illum esse, dominus le Beuf, ecclesiæ Autissiodorensis canonicus et succentor supra sæpissime laudatus, in novis suis in Bosquetiana S. Dionysii Acta Observationibus, anno 1739 Lutetiæ vulgatis, suspicatur. Verum, immerito sane id abs illo fieri nemo non existimet, qui, quæ ea de re in Comment. prævio num. 12 et seq. disserui, expenderit. Quid porro e duobus dictis textibus, seu potius e Germanorum et Germaniæ, quæ in hisce occurrunt, nominibus pro tempore, quo Acta exarata sint, determinando conficiendum appareat, in eodem Comment. prævio num. 13 et tribus seqq. edocui. Gerardus du Bois in ecclesiæ Parisiensis Historia lib. 1, cap. 3, num. 6, recitatis aliquot horum Actorum verbis, subjungit: Hæc ex Actis, quæ quidem scripta sunt, postquam Franci, orti ex Germania, trajecto Rheno, Galliam invaserunt, et Francorum reges Lutetiæ sedem regni constituerunt; in his enim nonnulla reperiuntur, quæ auctor Actorum ad ætatem Dionysii transtulit, et quæ, Francis occupantibus Gallias, Lutetiæ congruebant. Ita ille, recte quidem ex eo, quod nonnulla, quæ Lutetiæ non prius, quam Fran-

cis occupantibus Gallias, locum habuere, ad Dionysii ætatem Actorum auctor transtulerit, scripta demum hæc esse, postquam Francorum reges, occupatis Gallias, regni sedem (adi num. 15 Comment. prævium) Lutetiæ constituere, concludens. Verum, cum S. Cerannus, qui inter annum 601 et annum 625 Parisiensi ecclesiæ præfuit, Lutetiæ seculo demum vi (Comment. præv. num. 14 et 15 videsis) a Germanis inhabitari, mercaturæque exercendæ causa frequentari cæpisse, haud dubie non ignoravit, Acta illa, quorum auctor (adi Comment. præv. num. 16) id omnino ignorasse videtur, a Sancto illo Parisiensi episcopo scripta esse posse, idem Gerardus du Bois hist. præfat. lib. 3, cap. 6, num. 12 perperam existimavit.

c Actorum fidem magis magisque ex iis, quæ horum auctor hic, a Dionysio Parisiis ex more gesta, memorat, elevari, Dominus le Beuf in memoratis suis novis in illa observationibus contendit. Verum ei minime hæc in re assentiendum, satis superque, quæ in Comment. prævio num. 133 et quinque seqq. in medium adduxi, evincunt.

d In S. Gaudentii, episcopi Novariensis, Vita, ad xxii, quo hic colitur, Januarii diem in opus nostrum illata, ac, quemadmodum e Bollandi in illam Præfatione intelligitur, litteris primum, cum seculum octavum media sui parte jam esset elapsus, commendata, num. 5 sequentia isthæc leguntur verba: Deum quoque in Trinitate perfectum non desinebat gentilibus insinuare, quem noverat, ejusque iudicium et misericordiam anteponeus, paulatim studebat sociare Deo animas, quas diabolo sua prædicatione auferabat, miroque modo actum est, ut inermi viro haud quaquam plebs armata posset resistere. Tantas etiam per illum Dominus dignabatur exercere virtutes, ut rebellium corda non minus miraculis, quam prædicationibus obtineret; cum autem phrases, his verbis conceptæ, aliæque plures, quæ in dicta S. Gaudentii Vita inveniuntur, totidem fere atque iisdem verbis expressæ in Sanctorum nostrorum Actis legantur, hinc in opinione, qua, horum auctorem Plagiarium esse, suspicatur, confirmari sese, dominus le Beuf in novis suis in Acta illa Observationibus pag. 45 affirmat; verum, cum is, qui S. Gaudentii Vitam scripsit, id e jam dictis non citius, quam cum seculum viii media sui parte jam esset elapsus, fecerit, nec serius certe, si forte non citius, anonymus, qui Sanctorum nostrorum Acta exaravit, scriplor floruerit, ex hoc illum phrases eas non hausisse, quis edicat? Id sane sat tuto definiri non posse, ipsemet vidit laudatus le Beuf, hincque, phrases præfatas, quæ ab ambobus illis scriptoribus usurpantur, fuisse abs illis, si non ex alia antiqua Legenda, certe ex antiqua quapiam, quæ in Missa recitari solet, Præfatione depromptas pag. 49 insinuat. Verum, nec id mihi apparet sat certum, et, utcumque habeat, anonymum nostrum, quæ de civitate Parisiensi scribit, e Sancti cuiuspiam, qui medio ævo circa Rhenum vixerit, partim hausisse, minime equidem, quo tamen potissimum spectasse videtur, laudatus le Beuf ex iis, quæ de S. Gaudentii Vita protulit, dedit probatum.

e Periodum, his verbis conceptam, sententiam esse liturgicam, quæ, priusquam ritus Romanus in Gallias esset receptus, in Missali Gallicano locum habuerit, indeque cum nonnullis aliis id genus sententiis in Sanctorum nostrorum

Acta

A Acta sit translata, Dominus le Beuf in iisdem novis suis in hæc Observationibus pag. 48 suspirat: quod an verum sit, examinare nec lubet, nec operæ prælium apparet.

f Titulum hunc, quem S. Eleuthero hic attribuit Actorum author, viz uspiam alibi Sancto huic attributum inveneris. Martyrologi scilicet aliique fere omnes scriptores antiqui, qui de Sanctis nostris loquuntur, Diaconi tantum, non autem Archidiaconi nomine, Eleutherium distinguunt. Inveniuntur quidem etiam, qui eum presbyterum, Rusticum vero appellant diaconum. Verum perperam id abs illis fieri, colliges ex iis, quæ in Comment. prævio num. 132 disserui.

g Quandonam id acciderit, in Commentario præv. a num. 147 usque ad num. 163 examinavi, ibique, eventum illum, non sub Aureliano, uti in ecclesiæ Parisiensis Historia statuit Gerardus du Bois, sed sub Maximiano, ab anno 285 ad annum usque 292 in Galliis sæpissime versato, anno circiter 286 verosimilius habuisse locum, ostendi.

h Mulier hæc in Actis, S. Dionysio Areopagitæ affectis jamque a me prævio de hoc Sancto Commentario subnexis, vocatur Catulla, eoque deinde nomine ab anonymo etiam Gestorum Dagoberti authore, ab Hilduino in Areopagiticis et ab aliis nonnullis sequioris ætatis scriptoribus fuit insignita, licet interim, an appellatio ista a fonte satis vetusto, nec suspecto profuxerit, compertum haud habeatur.

i Locus, quo id factum, S. Genovefæ ætate seu seculo v ac vi Catholacum, seu Cadolacum aut Catolacum fuit vocatus, estque is ipsis, quo modo Sandionysio poli seu in Sandionysiano Franciæ oppido ecclesia abbatiæque homonyma conspicitur. Ad, quæ de re hac in Comment. præv. § x ac binis seqq. fuse sunt disputata.

k Pro verbis, quæ perihæc isthæc complectitur, sequentia, quæ abs hisce nonnihil dissonant, in Bosquetiana editione leguntur: Antedicta tamen materfamilias horum immemor secretorum, cum primum persecutionis furor tepuisset, vidit in somnis fervere locum, tantorum ossa servantem, et, qua oportuit sollicitudine, requisivit atque inventum eminentis mausolei constructione signavit. Porro a felici SS. Dionysii, Rustici et Eleutherii corporum inventione, quæ hic tam in Bosquetiana, quam in Felibiana, quam sequimur, editione ab anonymo Actorum scriptore memoratur, originem traxit festum, quo Sanctorum nostrorum inventio in dicecesi Parisiensis quotannis celebratur. Comment. præv. num. 213 consule.

l Ecclesia, quæ supra Sanctorum nostrorum corpora fuisse exstructa hic memoratur, esse videtur ea ipsa, quam supra hæc a S. Genovefa ædificatam fuisse, ambæ apud nos ad III Januarii diem editæ sanctæ hujus virginis Vitæ memoriæ produnt. Ad, quæ hac de re in Comment. prævio num. 200 et seq. in medium protuli. Porro ex eo, quod ecclesiæ, S. Dionysio ejusque sociis Rustico et Eleuthero a Dagoberto exstructæ, mentionem hic anonymus Actorum author haud faciat, fuisse isthæc ante Dagoberti principatum litteris commendata, existimavit Valestus. Verum, præterquam quod, an Dagobertus Sanctis nostris novam ecclesiam exstruxerit, haud omnino, ut Comment. prævii num. 209 docui, certum sit atque indubitatum, esse indubie a

veritate alienam Valesii illam opinionem, satis superque alia, quæ ejusdem Comment. prævii § i adduci, evincunt, uti etiam Sanctorum nostrorum Acta S. Fortunato, veluti germano horum authori, perperam adscribi. Neque vero Petrus de Marca tam facile, ut fecit, attributurus illa sancto huic Pictaviensi episcopo fortassis fuisset, nisi et ab hoc hymnum, ab Hilduino in Areopagiticis laudatum, in quo, non secus ac in Sanctorum nostrorum Actis, S. Dionysii missio Romano Pontifici Clementi adscribitur, compositum vere fuisse, e præjudicatis, quibus, jam inde a seculo i fundatam fuisse Parisiensem ecclesiam, putavit, opinionibus in animum induxisset. Verum, an hymnus ille Fortunatum re ipsa habeat authorem, dubium admodum atque incertum efficiunt, quæ hac de re in Commentario prævio a num. 73 usque ad num. 75 disserui. Dubitationem porro, quam hæc injiciunt, non parum adhuc, quod proinde iis, quæ ibidem dicta sunt, addi velim, Historiæ litterariæ Franciæ scriptores augent. Hi enim Operis sui tom. 3, ubi de S. Fortunato agunt, omniaque sancti hujus Pictaviensis episcopi scripta recensent, nullam plane compositi abs illo hymni, in quo Dionysii missio Clementi, Romano Pontifici, attribuitur, mentionem faciunt, et tamen hymnum hujusmodi, si a Fortunato vere fuisse compositum, e probæ notæ ac fidei documentis habuissent, compertum, commemoraturi verosimilime fuissent, maxime cum etiam de significatione ac vi vocabuli scholasticissimus, quo Hilduinus, dum, Dionysii missionem Clementi Papæ Fortunatum in hymno a se compositio adscribere, affirmat, scriptorem hunc condecorat, sermonem instituunt, aptissimamque adeo, qua et de dicto hymno loquerentur, occasionem fuerint adepti. Cum autem id ita sit, scriptores laudati hymnum, Fortunato ab Hilduino attributum, sancto huic Pictaviensi episcopo adjudicandum, verosimilime non putarint: Imo contra Fortunato hunc adjudicandum censuisse suadent, quæ jam subdo. Operis sui tom. proxime cit. verbis Gallicis, quæ Latina facio, pag. 470 loquentes de duabus epistolis, a Fortunato ad S. Martinum, in Galicia episcopum, conscriptis, sequentem scribunt in modum: In hisce Fortunatus assignat regiones, in quibus Evangelium prædicasse Apostoli, S. Petrus nempe Romæ, S. Andreas in Achaia, S. Mattheus in Æthiopia, S. Thomas in Persia. S. Bartholomæus in Indiis, S. Paulus in Illyrio et, ut in prioris epistolæ titulo clarius ait, in Hispania, ætate sua credebantur. Ceterum seitur, plures antiquos Patres in eadem opinione fuisse. Quod ad Gallias spectat, ait, S. Martinum Turonensem earum apostolum fuisse. Quod, ut inde satis consequitur, confirmare est opinionem S. Severi Sulpitii, authoris Actorum S. Saturnini et Gregorii Turonensis, qui, ut alibi observatum, Evangelium in Galliis paulo serius fuisse annuntiatum, insinuant. Cum itaque scriptores illi, Fortunatum id, quod verbis hic recitatis aiunt, fecisse existimant, hymnum sane, Fortunato ab Hilduino adscriptum, in quo Dionysii missio Clementi attribuitur primoque adeo seculo innectitur, sancto isti Pictaviensi episcopo indubie adjudicarint.

m Martyrium nona Octobris die Sanctos nostros subisse, locutione, ab anonymo nostro hic adhibita, neutiquam indicatur. Verum id indicari

A. ANONYMO.

ACTORUM
C. B.

cari videtur ab Usuardo aliisque nonnullis Martyrologis, qui, cum diem illam Sanctorum nostrorum natalem appellent, in caelo primum eos tum natos fuisse, seu e vivis excessisse, sat clare, ut apparet, insinuant.

Magistrum gentium Dominum Paulum, et nota D mente illos recognovi de illorum surcariis, et ter beatum Dominum Dionysium ad dexteram Domini Petri, subtilem et longiorem, pulchra facie, capillis candidis, colobio indutum candidissimo, purpura clavato, pallio toto purpureo, auro interstellato, et sermocinabantur inter se letantes, dixitque bonus Pastor Dominus Petrus: Hic frater noster postulat sanitatem. Et dixit beatus Dominus Paulus: Modo sanabitur. Et appropinquans misit manum suam ad pectus Domini Dionysii amicabilem, respexitque ad Dominum Petrum. Et dixit Dominus Petrus ad Dominum Dionysium hilariter: Tua gratia sanitas est ejus, et statim beatus Dionysius, thuribulum incensi et palmam in manu tenens, cum presbytero et diacono, qui in parte stabant, venit ad me et dixit mihi: Pax tecum, frater. Noli timere; non morieris, donec ad sedem tuam prospere revertaris. Surge sanus, et hoc altare in honorem Dei et Apostolorum ejus Petri et Pauli, quos vides, dedica, Missas gratiarum agens. Erat enim ibi inestimabilis claritas et suavitas. Moxque sanus gratia Dei factus volebam implere, quod mihi praeceptum erat, et dicebant, qui ibi aderant, quod dementabam. Quapropter retuli ex ordine illis et regi, suisque optimatibus, quae videram, et quomodo sanus fuero. Et implevi, quae jussa sunt mihi, omnia. Benedictus Deus.

APPENDIX

De S. Dionysii ejusque sociorum Rustici et Eleutherii cultu reliquiarum translationibus miraculisque seculo VII posterioribus.

CAPUT I.

Nonnulla a Sanctis post seculum VII patrata miracula cultusque tunc eis delati argumenta proferruntur.

Stephanus
Papa, somnati, uti litteris, quae

Stephanus II Papa, anno 754, ut Anastasius Bibliothecarius aliique non pauci scriptores memoriae produnt, ad Pipinum Francorum regem, quo abs eo adversus Aistulphum, Longobardorum regem, Ecclesiam vacantem, auxilium imploraret, in Gallias venit, cumque ibidem diutius commorans in San-dionysiana Franciae abbatia hospitaretur, in morbum adeo gravem, quemadmodum in Pontificis illius Vita laudatus Anastasius testatur, est prolapsus, ut omnes omnino, tam videlicet, qui cum eo venerant, quam Franci de Vita ejus desperarent; sed, subjungit hic scriptor, Domini Dei nostri ineffabilis clementia, qui non deserit sperantes in se, salvum cupiens dominum Christianissimum, dum eum mane mortuum invenire putabant, subito illo die sanatus repertus est. Id porro, quod hic Anastasius memorat, beneficii Stephano mirum in modum a S. Dionysio fuisse impertitum, e litteris, ea de re datis ac ipsomet Pontificis illius nomine inscriptis, docemur. Hasce, utut a Surio e pervetusto Ms. codice, ac ab aliis praeterea jam vulgatas, iteratis typis, priusquam ad alia progrediar, lectoris oculis, prout apud eundem Surium exstant, subjicio. Sic habent: Stephanus episcopus, servus servorum Dei. Sicut nemo se debet jactare de suis meritis, sic non debet opera Dei, quae in illo per suos Sanctos fiunt sine suis meritis, silentiare, sed praedicare, quia sic angelus admonet Tobiam.

integra hic recitantur, testatum faciunt,

2 Unde ego pro oppressione sanctae Ecclesiae a rege atrocissimo et blasphemio, et nec dicendo Aistulpho, ad optimum et S. Petri fidelem, Dominum Pipinum Christianissimum regem, in Franciam veni, ubi aegrotavi usque ad mortem, et mansi aliquod tempus apud pagum Parisiacum in venerabili monasterio beati martyris Christi Dionysii. Quod cum jam me medici desperarent, fui in oratione in ecclesia ejusdem beati Martyris subtus campanas, et vidi ante altare bonum Pastorem Dominum Petrum et

3 Hiscе porro litteris sequentia etiam isthaec apud Surium proxime subduntur verba: Gesta sunt autem haec in beato Stephano Papa divina clementia, adjuvantibus sanctis apostolis Petro et Paulo, per beatissimum martyrem Dionysium hoc anno, qui est ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi septingentesimus quinquagesimus quartus, quinto Calendis augusti. Joannes Morinus de sacris Ordinationibus part. 2. cap. 4 nonnulla de revelatione in litteris Stephani nomine notatis hic memorata, seu potius de ipsismet illis jam recitatis litteris contentave in hisce, qua illa exponitur, relatione praefatus, mox subjungit: Non inquiri nunc in istius..... veritatem. Quidquid sit, antiqua est, et paulo post tempus adnotatum (annum nimirum ab authore, ut apparet, synchrono litteris illis subjectum 754) composita aut supposita. Veram assumo. Adjuncta est Areopagiticis Hilduini, eaque usus est ut eleganti et memorabili monumento. Multa sunt in ea parum credibilia. Nihil tamen in ea de Dionysio Areopagita, ac episcopo Parisiensi. Author istius relationis, qui procul dubio monachus erat Dionysianus, Areopagitam numquam omisisset, si leviculus rumunculus de Dionysio Areopagita, episcopo Parisiensi, in agro monasterioque Dionysiano o tum disseminatus fuisset. Ita ille, litteras sane, mox huc transcriptas, seu relationem, hisce contentam, qua praefata revelatio exponitur, neutiquam ab ipsomet Stephano promanasse, sed Pontifici huic a San-dionysiano monacho esse suppositam, non obscure indicans. Verum, quidquid de hac Morini, quae etiam Launoio loco mox infra citando aliisque insuper placuit, suspicione seu verius opinione sit, relatum equidem in dictis litteris revelationem, qua Stephano, ut altare in SS. Apostolorum Petri et Pauli honorem consecraret, a S. Dionysio fuit injunctum, Pontifici isti obtigisse, fidem facit Ludovici Pii imperatoris ad Hilduinum epistola, anno 834 aut seq., quemadmodum in Comment. de S. Dionysio Areopagita

nonnullaque contra Morinum, qui has pro suppositis habet.

F